

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

Юридичний факультет
Кафедра цивільного права і процесу

ПРАВО ВЛАСНОСТІ

ПРОГРАМА СПЕЦКУРСУ ТА МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

(ПЛАНІ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ)

для студентів юридичного факультету

Львів 2012

О.С. Яворська, доктор юридичних наук, доцент

Право власності. Програма спецкурсу та методичні рекомендації

для студентів юридичного факультету – Львів: Юридичний факультет

Львівського національного університету імені Івана Франка. – 2012. – 58с.

Авторські права застережені

Тема 1. Загальнотеоретичні положення інституту права власності.

Поняття власності та права власності. Власність як економічна, соціальна, біологічна та правова категорія. Право власності в об'єктивному значенні. Характеристика інституту права власності.

Право власності в суб'єктивному значенні. Характеристика права власності як абсолютного суб'єктивного права. Проблеми визначення змісту права власності. Зміст права володіння, права користування, права розпорядження та інших повноважень власника. Законодавча реалізація конституційного принципу «власність зобов'язує».

Здійснення права власності. Межі здійснення права власності. Способи законодавчого визначення меж здійснення права власності. Ризики власника.

Суб'єкти права власності (загальна характеристика). Форми власності та їх правова характеристика. Приватна та публічна власність. Право власності Українського народу.

Тема 2. Набуття права власності.

Способи (джерела) та підстави набуття права власності. Початкові та вторинні підстави набуття права власності. Характеристика окремих підстав набуття права власності.

Набуття права власності на новостворене майно. Особливості набуття права власності на новостворене нерухоме майно. Набуття права власності на об'єкти незавершеного будівництва. Державна реєстрація прав на нерухоме майно та їх обмежень.

Набувальна давність як підстава набуття права власності. Умови набуття права власності за давністю володіння. Перебіг набувальної давності та її співвідношення з позовною давністю. Підтвердження набуття права власності за набувальною давністю на нерухоме майно, транспортні засоби, цінні папери.

Привласнення загальнодоступних дарів природи як спосіб набуття права власності.

Набуття права власності на перероблену річ. Набуття права власності на безхазяйну річ, знахідку, скарб, бездоглядну домашню тварину.

Цивільні правочини як підстави набуття права власності. Особливості набуття права власності за договорами: купівлі-продажу, дарування міни, ренти, довічного утримання (догляду), спадковим договором. Момент набуття права власності за договором.

Спадкування як підстава набуття права власності.

Набуття права власності в процесі приватизації державного та комунального майна.

Тема 3. Припинення права власності.

Характеристика підстав припинення права власності. Припинення права власності з волі власника: відмова від права власності; особливості відмови від права власності на майно, права на яке підлягають державній реєстрації; припинення права власності особи на майно, яке не може їй належати; знищення майна як підстава припинення права власності.

Припинення права власності помимо волі власника: викуп земельної у зв'язку з суспільною необхідністю; припинення права власності на нерухоме майно у зв'язку з викупом земельної ділянки, на якій воно розміщене; викуп пам'ятки історії та культури. Реквізиція та конфіскація як підстави припинення права власності.

Момент припинення права власності з різних підстав.

Тема 4. Правове регулювання приватної власності.

Становлення та розвиток інституту права приватної власності. Історико-правова характеристика особистої, індивідуальної, приватно-трудової, приватної власності.

Суб'єкти права приватної власності. Реалізація конституційного принципу непорушності права приватної власності. Особливості набуття та припинення права приватної власності.

Тема 5. Право власності юридичних осіб.

Характеристика та класифікація юридичних осіб як суб'єктів права власності: юридичні особи приватного права, юридичні особи публічного права; юридичні особи як товариства майна та товариства участі. Загальна, спеціальна та виключна правосуб'єктність юридичних осіб.

Реалізація повноважень власника юридичною особою через органи юридичної особи. Органи, які формують та виражають волю юридичної особи. Повноваження органів юридичної особи та значення статутних документів у визначенні обсягу повноважень.

Характер відносин: засновник – юридична особа при заснуванні та в процесі діяльності юридичної особи. Правовий режим статутного (складеного) капіталу юридичних осіб. Правовий режим внесків до статутних фондів. Правовий режим майна юридичної особи.

Підстави набуття та припинення права власності юридичної особи. Реорганізація та ліквідація юридичних осіб та їх правові наслідки. Права кредиторів юридичної особи при її припиненні.

Розмежування відповідальності засновників, учасників та юридичної особи.

Тема 6. Право комунальної власності.

Історико-правова характеристика комунальної власності. Територіальна громада як суб'єкт права комунальної власності: проблеми правового статусу. Органи, уповноважені на здійснення права комунальної власності.

Об'єкти права комунальної власності. Набуття та припинення права комунальної власності. Порядок передачі об'єктів права комунальної власності.

Тема 7. Право державної власності.

Історико-правова характеристика державної власності.

Держава як суб'єкт права державної власності. Органи, уповноважені на здійснення права державної власності. Суб'єкти господарювання державної форми власності в системі відносин державної власності. Право господарського відання та оперативного управління майном.

Об'єкти права державної власності. Набуття та припинення права державної власності. Порядок передачі об'єктів права державної власності.

Тема 8. Право спільної власності.

Поняття і види спільної власності.

Право спільної часткової власності. Підстави виникнення спільної часткової власності. Презумпція рівності часток у спільній частковій власності. Правовий режим плодів, продукції та доходів від використання майна, що є у спільній частковій власності. Переважне право купівлі частки у спільній частковій власності. Виділ частки із майна, що є у спільній частковій власності. Примусове припинення права на частку у спільній частковій власності. Поділ майна, що є у спільній частковій власності. Звернення стягнення на частку у майні, що є у спільній частковій власності.

Право спільної сумісної власності. Підстави виникнення спільної сумісної власності. Здійснення права спільної сумісної власності. Поділ майна та виділ частки майна, що є у спільній сумісній власності. Звернення стягнення на частку майна, що є у спільній сумісній власності.

Тема 9. Право власності на окремі види майна.

Земельна ділянка як об'єкт права власності. Особливості набуття, здійснення та припинення права власності на земельну ділянку.

Житловий будинок як об'єкт права власності. Набуття права власності на житловий будинок в порядку індивідуального будівництва. Самочинне будівництво та його правові наслідки. Здійснення права власності на житловий будинок.

Садиба як об'єкт права власності.

Квартира як об'єкт права власності. Приватизація квартир: способи та порядок приватизації, оформлення прав на приватизовану квартиру. Викуп квартир: порядок викупу та оформлення прав на викуплену квартиру. Правове регулювання утримання майна в багатоквартирних житлових будинках. Товариство власників багатоквартирного будинку: порядок утворення, функціонування, припинення. Правовий режим неподільного, спільного та приватного майна у багатоквартирних будинках.

Система фінансово-кредитних механізмів при будівництві житла та операціях з нерухомістю. Порядок створення та провадження діяльності з фондами фінансування будівництва (ФФБ) та фондами операцій з нерухомістю (ФОН). Види ФФБ. Правова природа договору про участь у ФФБ. Правовий статус управителя, забудовника та довірителя. Порядок закріплення за довірителями об'єкта інвестування. Припинення договору про участь у ФФБ. Система функціонування ФОН. Припинення функціонування ФОН.

Правове регулювання ринку нерухомості. Суб'єкти ринку нерухомості. Правова природа договорів, що укладаються з ріелтерськими фірмами. Особливості укладення, виконання, забезпечення та припинення договорів, предметом яких є житлове приміщення.

Особливості набуття та здійснення права власності на цінні папери. Види цінних паперів за законодавством України. Права на цінні папери та права з цінних паперів. Передання прав за цінними паперами. Реєстрація прав на іменні цінні папери. Особливості набуття та здійснення права

власності на окремі види майна (транспортні засоби, зброю, засоби індивідуального захисту, наркотичні засоби тощо).

Тема 10. Проблема довірчої власності.

Поняття та характеристика довірчої власності як особливого виду права власності.

Підстави виникнення довірчої власності. Правовий статус довірчого власника. Колізія інтересів власника та довірчого власника та шляхи її усунення.

Договір управління майном як підстава виникнення права довірчої власності. Порядок укладення, форма та зміст договору довірчого управління майном. Порівняльна характеристика договору довірчого управління майном з договорами доручення, комісії, підрядними договорами. Форма договору та наслідки її недотримання. Істотні умови договору.

Суб'єкти довірчого управління. Правовий статус довірчого управителя майном. Установник довірчого управління. Вигодонабувач. Порівняльна характеристика суб'єктів довірчого управління із суб'єктами договорів доручення, комісії.

Об'єкти довірчого управління. Майно, цінні папери, майновий комплекс підприємства як об'єкти довірчого управління. Довірче управління виключними правами. Франчайзинг і довірче управління.

Відмова від договору, зміна та розірвання договору. Припинення договору довірчого управління майном та його правові наслідки. Відповідальність довірчого управителя.

Особливості здійснення права довірчої власності в різних сферах господарювання: на ринку цінних паперів, ринку нерухомості.

Довірча власність у прецедентній системі права.

Тема 11. Захист права власності.

Зміст понять “охорона” та “захист” права власності. Принцип рівності захисту прав власності. Принцип непорушності права приватної власності. Презумпція правомірності володіння майном та її значення у захисті права власності.

Характеристика та класифікація способів захисту права власності. Речово-правові та зобов’язальні способи захисту. Інші способи захисту.

Віндикація як речово-правовий спосіб захисту права власності. Характеристика добросовісного та недобросовісного володіння. Межі віндикації. Розрахунки при віндикації.

Негаторний позов.

Позов про виключення майна з акта опису чи звільнення з-під арешту. Суб’єкти позовних вимог.

Визнання права власності як спосіб його захисту.

Визнання незаконним правового акта, що порушує право власності як спосіб його захисту.

Захист права власності визнанням правочину недійсним.

Характеристика зобов’язально - правових способів захисту права власності.

Органи, які здійснюють захист права власності.

Тема 12. Інші речові права.

Поняття та види речових прав на чуже майно.

Право володіння та його захист. Право володіння як елемент права власності і як самостійне речове право. Співвідношення права володіння і права власності. Виникнення права володіння. Презумпція правомірності володіння майном. Захист права володіння. Захист прав володільця проти власника та третіх осіб. Право володільця на плоди і доходи. Припинення права володіння.

Сервітути. Узуфрукт. Емфітевзис.

Поняття сервітуту. Зміст сервітутного права. Підстави встановлення сервітутів. Види сервітутів: особисті та речові, позитивні та негативні. Припинення сервітутів.

Право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб. Підстави виникнення та припинення права.

Права та обов'язки землекористувача земельною ділянкою для забудови. Підстави виникнення та припинення права. Права та обов'язки землекористувача.

Право застави. Застава як речово-правовий спосіб забезпечення виконання зобов'язання. Види застави. Застава нерухомого та рухомого майна. Права заставодержателя, що впливають із застави. Права заставодержателя у випадку невиконання або неналежного виконання зобов'язання заставодавцем.

Нормативні акти:

1. Конституція України. 26 червня 1996р.
2. Цивільний кодекс України. 16 січня 2003р.
3. Цивільний процесуальний кодекс України. 18 липня 1963р.
4. Житловий кодекс України. 30 червня 1983р.
5. Земельний кодекс України. 25 жовтня 2001р.
6. Лісовий кодекс України. 21 січня 1994р.
7. Митний кодекс України. 12 грудня 1991р.
8. Кодекс України про надра. 27 липня 1994р.
9. Водний кодекс України. 06 червня 1995р.
10. Сімейний кодекс України. 10 січня 2002р.
11. Господарський кодекс України.
12. Декларація про державний суверенітет України //ВВР. –1990. № 31. - Ст. 429.
13. Закон України від 07.02.2002 р. “Про судоустрій України” //ВВР. 2002. № 11.- Ст. 28.

14. Закон України від 10.12.1997р. “Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні” //ВВР. 1998. № 13. - Ст. 64.
15. Закон України від 21.11.1996р. “Про державні гарантії відновлення заощаджень громадян України” (Із змінами і доповненнями) //ВВР. 1997. N 8. - Ст. 60.
16. Закон “Про економічну самостійність УРСР” // ВВР. 1990. № 34. - Ст. 499.
17. Закон України від 07.02.1991р. “Про підприємництво” (із змінами і доповненнями) // ВВР. 1991. № 14. - Ст.168.
18. Закон України від 23.02.2006р. “Про цінні папери та фондовий ринок”// ВВР. 2006. № 23. - Ст. 28.
19. Закон України від 19.09.1991р. “Про господарські товариства” (із змінами і доповненнями) // ВВР. 1991. № 49. - Ст. 692.
20. Закон України від 10.04.1992р. “Про споживчу кооперацію” //ВВР. 1992. № 30. - Ст. 414.
21. Закон України від 02.10.1992р. “Про заставу” (із змінами і доповненнями) // Голос України, 1992, 11 листопада.
22. Закон України від 19.06.1992р. “Про приватизацію державного житлового фонду” // ВВР. 1992. № 36. - Ст. 524.
23. Закон України від 15.09.1999р. “Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності” (Із змінами і доповненнями) //ВВР. 1999. № 45. - Ст. 397.
24. Закон України від 16.06.1992р. “Про об’єднання громадян”. ВВР. –1992. № 34. – Ст. 504.
25. Закон України від 05.05.2001р. “Про політичні партії”. ВВР. 2001. № 23.- Ст. 118.
26. Закон України від 20.12.2001р. “Про кредитні спілки” // Урядовий кур’єр, 23 січня 2002 р., № 14.

27. Закон України від 05.06.2003р. "Про іпотеку". ВВР. 2003, № 38. - Ст. 313.
28. Закон України від 19.06.2003р. "Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати". ВВР. 2004. № 1, - Ст. 1.
29. Закон України від 01.07.2004р. "Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень". ВВР. 2004. № 51, ст. 553.
30. Закон України від 02.09.1993р. "Про нотаріат". ВВР. 1993. № 39, - Ст. 383.
31. Закон України від 19.06.2003р. "Про фінансово - кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю. ВВР. 2003. №52. - Ст. 377.
32. Закон України від 17.07.1997р. "Про сільськогосподарську кооперацію". ВВР. 1997. № 39.- Ст. 261.
33. Закон України від 15.03.2001р. "Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)". ВВР. 2001. № 21. Ст. 103.
34. Закон України від 21.05.1997р. "Про місцеве самоврядування в Україні". ВВР. 1997. № 24, - Ст. 170.
35. Закон України від 10.04.1992р. "Про оренду державного та комунального майна" (із змінами і доповненнями). ВВР. 1992. № 28. Ст. 201.
36. Закон України від 15.01.1999р. "Про столицю України – місто герой Київ". ВВР. 1999. № 11. Ст. 79.
37. Закон України від 03.03.1998р. "Про передачу об'єктів права державної власності та комунальної власності". ВВР. 1998. № 21. Ст. 109.
38. Закон України від 22.12.2005р. "Про іпотечні облигації" //Офіційний вісник України. 2006. №3.
39. Закон України від 21 вересня 2006р. «Про управління об'єктами права державної власності». ВВР. 2006. № 46.

40. Закон України від 17 вересня 2008р. «Про акціонерні товариства». ВВР. 2006. № 50 - 51.

41. Закон України в ред.. від 1 грудня 2005р. «Про захист прав споживачів». ВВР. 2006. № 7.

42. Закон України від 29 листопада 2001р. «Про об'єднання співвласників багатоквартирного будинку». ВВР. 2002. № 10.

43. Про затвердження Положення про порядок відчуження основних засобів, що є державною власністю. Наказ Фонду державного майна України від 30 липня 1999 року (Із змінами і доповненнями).

44. Тимчасове положення про Фонд державного майна України. Затв. Постановою Верховної Ради України від 7 червня 1992 року.

45. Постанова Верховної Ради України “Про право власності на окремі види майна” (із змінами і доповненнями). ВВР. 1992. № 35. Ст. 517.

46. Примірний статут житлово-будівельного кооперативу. Затв. Постановою Ради Міністрів УРСР 30 квітня 1985 (з наст. змін. і допов.) //Жилищное законодательство сборник нормативных актов. К. –1990. - С.224-245.

Рішення Конституційного Суду України :

1. Рішення Конституційного Суду України від 10 жовтня 2001 року у справі за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 7, 8 Закону України “Про державні гарантії відновлення заощаджень громадян України”, за конституційним зверненням Воробйова В. Ю., Лосева С. В. та інших громадян щодо офіційного тлумачення положень статей 22, 41, 64 Конституції України (справа про заощадження громадян) (Справа № 1-23/2001).

2. Рішення Конституційного Суду України від 28 вересня 2000 року у справі за конституційним поданням 45 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень пункту 2 статті

2 Закону України "Про приватизацію державного житлового фонду" (справа про приватизацію державного житлового фонду) (Справа N 1-37/2000).

3. Рішення Конституційного Суду України від 18 червня 2002 року у справі за конституційним поданням 45 народних депутатів України щодо офіційного тлумачення положень частини першої статті 140 Конституції України (справа про об'єднання територіальних громад) (Справа N 1-16/2002).

4. Рішення Конституційного Суду України від 1 липня 1998 року у справі за конституційним поданням Президента України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень частини четвертої статті 3, частини другої статті 5, частин другої та сьомої статті 7 і частини п'ятої статті 29 Закону України "Про приватизацію державного майна" (в редакції Закону України "Про внесення змін до Закону України "Про приватизацію майна державних підприємств" від 19 лютого 1997 року) (справа щодо приватизації державного майна) (Справа N 01/1501-97 N 1-8/98).

Закони інших держав, міжнародно-правові акти.

1. Гражданский кодекс РФ.
2. Конституции буржуазных государств. Москва, 1992.
3. Венская конвенция о договорах международной купли-продажу товаров. М., 1994.

Судова практика:

1. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 19.09.1975р. "Про практику застосування судами України ст. 105 Цивільного кодексу України" (із змінами і доповненнями) //Бюлетень законодавства і юридичної практики України. 1996. № 1. Ст. 291-295.

2. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24.06.1983р. "Про судову практику розгляду судами України справ про спадкування" (із змінами і доповненнями) //Бюлетень законодавства і юридичної практики України. 1996. № 1. Ст. 335-340.

3. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 18.09.1987р. “Про практику застосування судами законодавства про житлово-будівельні кооперативи” (із змінами і доповненнями) //Бюлетень законодавства і юридичної практики України. 1996. № 1. Ст. 356-362.
4. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 4.10.1991р. “Про практику застосування судами законодавства, що регулює право власності громадян на жилий будинок” (із змінами і доповненнями) //Бюлетень законодавства і юридичної практики України. 1996. № 1. Ст. 284-291.
5. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 22.12.1995р. “Про судову практику в справах за позовами про захист права приватної власності” (із змінами і доповненнями) //Право України. 1996. № 4. Ст. 57-61.
6. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 27.06.1997р. “Про судову практику в справах про виключення майна з опису” // Бюлетень законодавства і юридичної практики України. - 1995. - № 1.
7. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 12 квітня 1996р. «Про практику розгляду цивільних справ за позовами про захист прав споживачів».
8. Роз'яснення Вищого арбітражного суду України від 2.04.1994р. “Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з судовим захистом права державної власності“ (із змінами і доповненнями).
9. Лист Вищого арбітражного суду України від 31.01.2001р. “Про деякі приписи законодавства, яке регулює питання, пов'язані із здійсненням права власності та його захистом“ (Із змінами і доповненнями).
10. Роз'ясненням президії Вищого арбітражного суду України від 28.04.1995 р. "Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з укладанням договорів про сумісну діяльність" (із змінами та доповненнями).

Література:

1. Агарков М. Основы банковского права. Учение о ценных бумагах. М. 1994.
2. Аномалії в цивільному праві України: Навч.-практич. Посібник. Відп. Ред. Р. А. Майданик. - К.: Юстініан, 2007.
3. Белов В. Ценные бумаги в российском гражданском праве. Учебное пособие по специальному курсу. Изд. 2-е, перераб. и доп. В 2 т. - М.: Центр ЮрИнфоР, 2007.
4. Беневоленская З. Э. Доверительное управление имуществом в сфере предпринимательства. - СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2002.
5. Бервено С. М. Проблеми договірної права України: Монографія. – К.: Юрінком Інтер, 2006.
6. Берновський К. Цивільне право. Юр. Вид-во Наркомюсту. Харків. 1929.
7. Борисова В. І., Баранова Л. М., Ігнатенко В, М., Первомайський О.О., сиротинко С. Є. Правові проблеми комунальної власності: Монографія (За аг. Ред.. В. І. Борисоваої), Харків: Видавець СПД ФО Вапнярчук Н. М., 2007. – 144 с.
8. Венедиктов А. Государственная социалистическая собственность. Изд-во АН СССР. М.-Л. 1948.
9. Вінник О.М. Господарські товариства і виробничі кооперативи: правове становище. К. 1998.
10. Власник і право власності. Під ред. Шевченко Я. Київ. 1994.
11. Вольфсон В. Підручник цивільного права. Юр. Вид-во Наркомюсту. Харків. 1927.
12. Галянтич М. К. Житлове право України: Навч. посібник. – К.: Юрінком Інтер, 2007.
13. Генкин Д. Право собственности в СССР. М. Госюриздат. 1961.
14. Гражданское уложение Германии.- М.: Волтерс Клувер, 2006.
15. Гражданское и торговое право капиталистических государств. Под ред. Васильева Е. Международные отношения. 1993.

16. Гражданское право. Под ред. Толстого Ю., Сергеева А. Изд-во “Теис”. С.-Пб. 1996.
17. Грибанов В. Пределы осуществления и защиты гражданских прав. Изд-во МГУ. М. 1972.
18. Грибанов В., Дульнева Л. Право личной собственности граждан в период строительства коммунизма. М. 1963.
19. Гримич М. В. Звичаєве цивільне право українців ХІХ - початку ХХ століття. - К.: Арістей, 2006.
20. Гримич М. В. Звичаєве цивільне право українців ХІХ – початку ХХ століття. – К.: Арістей, 2006.
21. Дзера І. Цивільно-правові засоби захисту права власності. К. 2001.
22. Дзера О. Розвиток права власності громадян в Україні. Київ. Вентурі. 1996.
23. Дністрянський С. Цивільне право. Т.1. Відень. 1919.
24. Жилинкова И.В. Право собственности супругов. Харьков. 1997.
25. Житлове законодавство України: стан та шляхи удосконалення: Монографія/ За заг. ред. М. К. Галянтича. – К. КВІЦ, 2006.
26. Загальна теорія цивільного права. За ред. Підпригори О., Бобрової Д. Київ. -Вища школа. -1992.
27. Землі сільськогосподарського призначення: права громадян України. Науково-навчальний посібник// За ред. докт. юрид. наук, проф. Н.І. Титової. – Львів: ПАІС, 2005.
28. Йоффе О. Обязательственное право. М. 1975.
29. Йоффе О. Развитие цивилистической мысли в СССР. Л. 1975.
30. Комментарий к Гражданскому кодексу РФ. Под ред. Садикова О. М. 1998.
31. Кооперативне право. За ред. В.І. Сенчика. К. 1998.
32. Кравченко Ю. Рынок ценных бумаг. К. 2002.
33. Луць В.В., Сивий Р.Б., Яворська О.С. Акціонерне право: Навчальний посібник. – К.: Концерн „Видавничий Дім „Ін Юре”, 2004.

34. Майданик Р.А. Проблеми довірчих відносин в цивільному праві. - К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2002.
35. Маслов В. Основные проблемы права личной собственности в период строительства коммунизма в СССР. Харьков. 1968.
36. Музика Л.А. Проблеми права комунальної власності в Україні. –Київ: Атіка, 2006.
37. Нарышкина Р. Доверительная собственность в гражданском праве Англии и США. М. 1965.
38. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України./ За ред. В.М. Коссака. – К,: Істина, 2004.
39. Носік В. В. Право власності на землю Українського народу: Монографія. – Юрінком Інтер, 2006.
40. Основные институты гражданского права зарубежных стран. Сравнительно-правовое исследование. М.: Издательство НОРМА, 1999.
41. Остапенко В. Акционерное дело и ценные бумаги. М. Экономика. 1992.
42. Пересунько С.І. Право державної власності. (Історія, сучасність, перспективи). Кіровоград. 1998.
43. Пидопригора А.А. Основы римского гражданского права. Киев. 1994.
44. Право власності в Україні. Навчальний посібник. (За редакцією Дзери О., Кузнецової Н.) Київ. 2000.
45. Проблеми вдосконалення правового регулювання права приватної власності. Під ред. Шевченко Я. К. 2002.
46. Проценко Т.П. Правовий режим майна селянських (фермерських) господарств України. К. 2000.
47. Семчик В.І. Право власності за Конституцією України. К. 1997.
48. Скловский К. Собственность в гражданском праве. М.2000.
49. Сліпченко С.О. Інститут права довірчої власності і його дія в Україні. - Дис. канд. юрид. наук. – Харків, 1997.
50. Слюсаревський М.М. Теоретичні проблеми довірчого управління чужим майном в Україні. - Дис. канд. юрид. наук. – Харків, 1999.

42. Спасибо-Фатеева И.В. Акционерное общество: корпоративные правоотношения. Х. 1998.
43. Суханов Е.А. Лекции о праве собственности. М. 1991.
51. Тищик Б., Орач Є. Основи римського приватного права. Львів. ЛДУ. 1993.
52. Толстой Ю. Содержание и гражданско-правовая защита права собственности в СССР. Изд-во ЛГУ. 1955.
53. Халфина Р. Право личной собственности граждан СССР. Изд-во АН СССР. М. 1955.
54. Цвайгерт К., Кетц Х. Введение в сравнительное правоведение в сфере частного права. М. 2000.
55. Цивільне право України. Академічний курс. Загальна частина. За ред. Шевченко Я.М. - К. - 2003.
56. Цивільне право України: Підручник: У 2 т. / Борисова В.І. (кер.авт.кол.), Баранова Л.М., Жилінкова І.В. та ін.; За заг. ред. В.І. Борисової, І.В. Спасібо-Фатєєвої, В.Л. Яроцького. - К.: Юрінком Інтер, 2004. – Т.1, 2.
57. Цивільне право. Ч. 1. За ред. Дзери О., Кузнецової Н. К. 2002.
58. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар: У 2 ч. / За заг. ред. Я.М.Шевченко. - К.: Концерн „Видавничий Дім „Ін Юре”, 2004. – Ч. 1.
59. Чиркин В. Е. Юридическое лицо публичного права/ М.: Норма, 2007.
60. Шапп Ян. Система германского гражданского права: учебник / М.: Междунар. отношения, 2006.
61. Шевченко Я. Право собственности в Украине. 1996.
62. Шершеневич Г. Учебник русского гражданского права. М. 1995.
63. Шершеневич Г. Учебник торгового права. М. 1994.
64. Шумилов В. М. Правовая система США. Учебное пособие.- М.: Междунар. отношения, 2006.
65. Яворська О.С. Юридичні підстави виникнення права приватної власності. Л. 1996.

66. Яворська О. С. Правове регулювання відносин власності за цивільним законодавством України. К. Атіка. 2008.

67. Яворська О. С. Договірні зобов'язання про передання майна у власність: цивільно-правові аспекти. - Монографія. Тернопіль «Підручники і посібники», 2009р.

68. Яковлев А. С. Имущественные права как объекты гражданских правоотношений. Теория и практика. – М.: „Ось-89”, 2005.

69. Яроцький В. Л. Цінні папери в механізмі правового регулювання майнових відносин (основи інструментальної концепції): Монографія. – Харків: Право, 2006.

ПРАКТИКУМ

Тема 1. Загальнотеоретичні проблеми інституту права власності.

1. Історико-правові етапи становлення та розвитку інституту права власності в цивільному законодавстві України.
2. Поняття власності і права власності.
3. Проблеми визначення змісту права власності.
4. Межі здійснення права власності та законодавчі способи їх визначення.
5. Форми власності за цивільним законодавством України та їх правове значення. Приватна та публічна власність.

Завдання 1. Проаналізуйте наукові та законодавчі визначення права власності.

1. Толстой Ю. у кн. Гражданское право. Ч.1 М. 1998. с.329.
2. Венедиктов А. Государственная социалистическая собственность. М.–Л. 1948. С.34.
3. Берновський К. Цивільне право. Харків. 1929. С. 24.
4. Дністрянський С. Цивільне право. Відень. 1919. Т.1. с.113.
5. Дзера О. Розвиток права власності в Україні. К. 1996. С.112.
6. Цивільне право. Ч.1. Під ред. Дзери О., Кузнєцової Н. К. 2002. С.305-309.
7. Стаття 316 ЦКУ.

Яке визначення на Вашу думку є найбільш вдалим за повнотою розкриття змісту права власності? Запропонуйте власне визначення права власності.

Завдання 2. Охарактеризуйте інститут права власності. Які правові норми складають інститут права власності?

Проаналізуйте поняття “комплексний (багатогалузевий) інститут права”. Правові норми яких галузей права містять норми, що визначають підстави та

умови набуття права власності, обсяг повноважень власника, підстави та умови припинення права власності, захист прав власника.

(Ознайомтеся із роботами: Дзера О. Розвиток права власності громадян в Україні. Київ, Вентурі. –1996.; Власник і право власності. Під ред. Шевченко Я. Київ. 1994.; Яворська О. Правове регулювання відносин власності за цивільним законодавством України. К. Атіка, 2008, Гл.6. Кодексу про адміністративні правопорушення; Розділ VI Кримінального кодексу України).

Завдання 3. Охарактеризуйте власність як суспільне відношення. Проаналізуйте теорію абсолютних та відносних правовідносин. Охарактеризуйте право власності як абсолютне суб'єктивне право особи. Ознайомтеся з науковими теоріями: “За” абсолютні правовідносини- (наприклад, Гражданское право. Под ред. Толстого Ю. - С. 292-293); “Проти” – (Власник і право власності. Під ред. Шевченко Я. – С.37).

Завдання 4. На підставі аналізу чинного законодавства наведіть приклади визначення меж здійснення права власності.

(Ст.4 Закону “Про власність” (втратив чинність); Постанова Верховної Ради України “Про право власності на окремі види майна” //Відомості Верховної Ради України. 1992. №35; ст.319, 352 ЦКУ, ст.10-21 Земельного кодексу України).

Завдання 5. Розкрийте зміст поняття «власність зобов'язує». Ознайомтеся із ст.14 Конституції ФРН (у кн. Конституции буржуазных государств. М.1982), ст.ст.13, 41 Конституції України.

При підготовці до семінарського заняття прореферуйте:

1. Иоффе О. Учение о праве собственности. Гл. 1 (в кн. Развитие цивилистической мысли в СССР. ч.II. М. 2000).

2. Толстой Ю. Общее понятие права собственности (В кн. Содержание и гражданско-правовая защита права собственности в СССР. Изд-во ЛГУ 1955.)

3. Скловский К. Собственность в гражданском праве. Гл. 7-11. М. 2000.

4. Яворська О. Правове регулювання відносин власності за цивільним законодавством України. К. Атіка. 2008.

Задача 1. З нагоди повноліття батьки подарували Данилу відеомагнітофон та газовий пістолет. Договір дарування був посвідчений нотаріально.

Чи виникло у Данила право власності на газовий пістолет? Який порядок придбання зброї? (Див. постановку Верховної Ради України «Про право власності на окремі види майна»).

Задача 2. А. купив у фірмовому магазині “Норд” холодильник і за домовленістю з продавцем мав приїхати власним транспортом за холодильником через 2 год. За цей час через несправність електропроводки в магазині сталася пожежа і відібраний А. холодильник був істотно пошкоджений. А. зажадав повернення ціни холодильника і компенсації моральної шкоди в сумі 500 грн. згідно із Законом “Про захист прав споживачів”.

Чи правомірні вимоги А.? З якого моменту виникає право власності на річ, передану за договором? (Див. ст. ст. 334, 668 ЦКУ).

Вирішіть спір.

Задача 3. Між Д. та Ш. було укладено договір купівлі-продажу 2-х кімнатної квартири загальною площею 51 м². Д. передав Ш. половину вартості квартири і домовився, що наступного дня вони посвідчать договір в нотаріальній конторі і Д. передасть ще половину суми. Але ні наступного дня, ні в інші дні Д. не вдалося розшукати Ш., а згодом Д. стало відомо, що Ш. виїхав за кордон на роботу.

Д. звернувся до суду про спонукання Ш. до нотаріального посвідчення договору і передачу квартири у власність.

Проаналізуйте ст. ст. 220, 657 ЦКУ.

Яке можливе вирішення спору?

Задача 4. Після смерті Л. залишив заповіт, за яким належні йому житловий будинок, банківський вклад, автомобіль “Таврія” переходили до неповнолітнього внука Андрія.

Батьки Андрія прийняли спадщину як його законні представники і отримали свідоцтво про право на спадщину. Чи став Андрій власником успадкованого майна?

Як впливає обсяг цивільної право-дієздатності на набуття та здійснення права приватної власності?

Основні контрольні питання.

1. Дайте визначення інституту права власності.
2. Визначте зміст суб’єктивного права власності.
3. Розкрийте поняття “володіння”, “користування”, “розпорядження” як складові змісту суб’єктивного права власності.
4. В чому суть абсолютних та відносних правовідносин?
5. Що означає абсолютний характер суб’єктивного права власності?
6. Назвіть принципи здійснення права власності.
7. Які способи здійснення права власності?
8. Що таке межа здійснення права власності?
9. Які межі здійснення права власності визначені законодавством?
10. За якими критеріями розмежовані форми власності?
11. В яких формах може існувати право власності згідно із чинним законодавством?
12. В чому суть понять «приватна» та «публічна» власність.
13. За яким критеріями розмежовується приватна і публічна власність?
14. Хто є суб’єктами права власності за чинним законодавством України?
15. Які ризики несе власник?

16. В чому суть принципу «власність зобов'язує»?

Теми для написання рефератів:

1. Природа власності і права власності. (Аналіз правових, економічних, соціальних, філософських поглядів на власність).
2. Власність приватна і публічна: аналіз понять.
3. Проблеми реалізації повноважень власника та законодавчого визначення меж їх здійснення.
4. Ризики власника.
5. Функції права власності. Принцип «власність зобов'язує».

Тема 2. Набуття права власності.

1. Характеристика підстав набуття права власності за цивільним законодавством України.
  2. Початкові підстави набуття права власності:
    - 2.1. Набуття права власності на новостворене майно.
    - 2.2. Особливості набуття права власності на новостворене нерухоме майно та об'єкти незавершеного будівництва.
    - 2.3. Набуття права власності на перероблену річ.
    - 2.4. Привласнення загальнодоступних дарів природи.
    - 2.5. Набуття права власності на знахідку, скарб, бездоглядну домашню тварину.
    - 2.6. Набувальна давність як підстава набуття права власності.
  3. Вторинні підстави набуття права власності.
    - 3.1. Набуття права власності за договорами купівлі-продажу.
    - 3.2. Дарування як підстава набуття права власності.
    - 3.3. Особливості набуття права власності за договорами ренти, довічного утримання (догляду), спадковим договором.
    - 3.4. Момент набуття права власності за договором.

Завдання 1. Проаналізуйте Закон України від 1 липня 2004 р. «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень». Проаналізуйте правову природу державної реєстрації як юридичного факту для набуття права власності.

Завдання 2. Прореферуйте працю Черепакіна Б. Б. „Первоначальные способы приобретения собственности по действующему праву”. В кн. Черепакин Б. Б. Труды по гражданскому праву. М.: «Статут», 2001. С. 53 – 93.

Задача 1. За нотаріально посвідченим договором довічного утримання відчужувач Н. передавав набувачеві М. 2-х кімнатну квартиру. В свою чергу набувач М. зобов’язувався утримувати Н., сплачувати комунальні послуги, надавати щомісячне грошове утримання та здійснювати інші види догляду, визначені умовами договору. Після нотаріального посвідчення М. зареєстрував право власності на квартиру. Н. відмовився впустити його в приміщення і заявив, що відмовляється від договору, оскільки дізнався, що М. звертався за психіатричною допомогою, є неврівноваженою особою. З огляду на ці обставини Н. не бажає передавати квартиру М.

Дайте правовий аналіз ситуації. Чи виникло у М. право власності на квартиру? Яка правова природа договору довічного утримання? З якого моменту у набувача за договором виникає право власності?

Задача 2. За спадковим договором, укладеним та нотаріально посвідченим між Х. та У., набувач У. зобов’язувався утримувати відчужувача Х. і поховати його. Х. зобов’язувався передати у власність У. належний йому на праві власності будинок. Після смерті Х. У. звернувся до БТІ із заявою про реєстрацію права власності на будинок. Йому було відмовлено у реєстрації через відсутність правопідтверджуючих документів на будинок.

Дайте правовий аналіз ситуації. З якого моменту виникає право власності на майно за спадковим договором? На підставі яких документів

реєструється право власності на нерухоме майно? Яке значення має факт державної реєстрації для набуття права власності?

Задача 3. Малолітній Р. залишився без батьків, які загинули в ДТП. Над ним було встановлено опіку. Опікуном було призначено тітку Р. – сестру його померлої матері. Для здійснення своїх опікунських функцій тітка поселилася у квартиру, що належала на праві власності батькам Р. Власного житла у неї не було. Проживши у квартирі 11 років (з 1997р.). 10 жовтня 2008р. тітка звернулася до суду про визнання за нею права власності на квартиру за набувальною давністю.

Дайте правовий аналіз ситуації. Які умови набуття права власності за набувальною давністю? Які особливості набуття за набувальною давністю права власності на нерухоме майно?

Задача 4. Між К. та Р. було укладено спадковий договір, що був нотаріально посвідчений. За договором Р. зобов'язувався надавати утримання К., поховати його після смерті, спорудити надгробний пам'ятник. Після смерті К. Р. звернувся до БТІ про оформлення права власності на квартиру, що була зазначена у спадковому договорі. Дружина померлого К. звернулася до суду з вимогою анулювати свідоцтво про право власності на квартиру, видане на ім'я Р., оскільки квартира була придбана нею і її чоловіком К. за час перебування в шлюбі, хоч і оформлена на ім'я К. Дружина Р. теж звернулася з позовом до суду про визнання її співвласником квартири разом з Р., оскільки на виконання розпоряджень К. за спадковим договором витрачалися спільні кошти подружжя.

Дайте правовий аналіз ситуації. Які особливості набуття права власності за спадковим договором? Які механізми контролю за виконанням розпоряджень відчужувача за спадковим договором? Вирішіть спір.

Основні контрольні питання.

1. Які підстави набуття права власності є початковими, а які вторинними?

2. В чому суть презумпції правомірності набуття права власності?
3. Які особливості набуття права власності юридичними особами публічного права?
4. З якого моменту виникає право власності на новостворене майно?
5. Які особливості набуття права власності на новостворене нерухоме майно?
6. Охарактеризуйте переробку речі як спосіб набуття права власності на неї.
7. Як здійснюється привласнення загальнодоступних дарів природи?
8. Які договори спрямовані на набуття права власності?
9. Які особливості набуття права власності за договорами купівлі-продажу, дарування?
10. Як набувається право власності за договорами ренти та довічного утримання (догляду)?
11. Які особливості набуття права власності за спадковим договором?
12. З якого моменту виникає право власності за договором?
13. Яке значення нотаріального посвідчення та державної реєстрації договору для набуття права власності за договором?
14. Яке значення державної реєстрації прав на нерухоме майно для набуття права власності на нього за різними правовими підставами?
15. Які особливості набуття права власності на об'єкти незавершеного будівництва?
16. Який порядок набуття права власності на знахідку, скарб, бездоглядну домашню тварину?
17. Назвіть умови набуття права власності за давністю володіння?
18. Які особливості застосування статті 344 ЦКУ відповідно до Прикінцевих та перехідних положень ЦКУ?
19. Які особливості набуття права власності за набувальною давністю на нерухоме майно, транспортні засоби, цінні папери?

20. За яких умов добросовісний набувач набуває право власності на майно, відчужене особою, яка не мала на це права?

Теми для написання рефератів:

1. Аналіз судової практики вирішення спорів щодо об'єктів незавершеного будівництва.
2. Практика укладення та виконання договорів з нерухомим майном.
3. Набуття права власності на транспортні засоби.
4. Узагальнення судової практики розгляду спорів з договорів ренти та довічного утримання (догляду).
5. Набуття права власності за спадковим договором: теорія та практика.

Тема 3. Припинення права власності.

1. Характеристика підстав припинення права власності.
2. Припинення права власності з волі власника:
  - 2.1. Відчуження власником належного йому майна на підставі цивільних правочинів;
  - 2.2. Відмова від права власності.
  - 2.3. Знищення майна як підстава припинення права власності.
3. Припинення права власності помимо волі власника:
  - 3.1. Припинення права власності особи на майно, яке не може їй належати;
  - 3.2. Припинення права власності на земельну ділянку та на нерухоме майно, що на ній розташоване, при викупі земельної ділянки у зв'язку з суспільною необхідністю;
  - 3.3. Викуп пам'ятки історії та культури як підстава припинення права власності на неї;
  - 3.4. Реквізиція та конфіскація як підстави припинення права власності.

Завдання 1. Охарактеризуйте цивільні правочини, що є підставами припинення права власності.

Завдання 2. Проаналізуйте норми статей 146, 147 Земельного кодексу України. Дайте оцінку понять: «суспільні потреби» та «суспільна необхідність». Співставте підходи правового регулювання викупу земельних ділянок у зв'язку з суспільною необхідністю за Цивільним та Земельним кодексом України.

Завдання 3. Проаналізуйте Закон України від 1 липня 2004р. «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень» та Тимчасовий порядок проведення державної реєстрації речових прав та їх обмежень. Які особливості припинення права власності на нерухоме майно?

Задача 1. Після смерті батьків син успадкував житловий будинок у сільській місцевості. Оскільки разом зі своєю сім'єю син проживаву власній квартирі в місті, будинком він не користувався. Через деякий час будинок став ветхим і рішенням сільської Ради сина було зобов'язано знести житловий будинок, так як поруч був збудований сільський будинок культури і земельна ділянка, що перебувала у користуванні батьків, за проектом підлягала приєднання до прилеглої території будинку культури. Син відмовився зносити житловий будинок, мотивуючи тим, що він взагалі не має наміру ним користуватися, будинок непридатний для проживання.

Дайте правовий аналіз ситуації. Вирішіть спір.

Задача 2. Після смерті С. належний йому житловий будинок перейшов відповідно до умов спадкового договору до П., який зареєстрував право власності у встановленому порядку. Повнолітній непрацездатний син померлого звернувся до суду з вимогою про визнання недійсним спадкового договору, анулювання свідоцтва про право власності П. і про визнання за ним права власності на частину будинку як такого, що має право на обов'язкову частку у спадщині. Позовні вимоги мотивував тим, що П. фактично не виконував розпоряджень померлого, а уклав спадковий договір

виключно з метою заволодіти будинком. Син померлого весь час проживав у спірному будинку, іншого житла немає. Заперечуючи проти позовних вимог П. навів докази виконання ним умов спадкового договору: він поховав померлого, оскільки син не мав коштів для цього, замовив спорудження надгробного пам'ятника. Допитані в процесі судового розгляду свідки підтвердили, що П. надавав при житті померлому гроші, купував продукти харчування, прибирав у будинку.

Дайте правовий аналіз ситуації. Проаналізуйте ст. ст. 1241, 405 главу 90 ЦКУ. Вирішіть спір.

Задача 3. За договором купівлі-продажу, укладеним між Б. та Л., Б. продав, а Л. купив 2-х кімнатну квартиру. Л. зареєстрував право власності на куплену квартиру. Дружина Б. звернулася до суду про визнання договору купівлі-продажу квартири недійсним та анулювання свідоцтва про право власності Л. В обґрунтування позовних вимог дружина Б. стверджувала, що спірна квартира була подарована Б. його батьками, Але вона постійно проживала у цій квартирі, іншого житла не має і тому просить визнати за нею право власності на квартиру, враховуючи тривалість проживання у ній. З Б. подружніх стосунків не підтримує, хоча шлюб між ними не розірвано.

Чи припинилося право власності Б. на квартиру? Чи правомірними є вимоги дружини Б. про визнання за нею права власності на квартиру? Чи можливо в даній ситуації застосувати положення про набувальну давність? Проаналізуйте ст. ст. 657, 334, 405 ЦКУ. Вирішіть спір.

Задача 4. У зв'язку з будівництвом культурно-оздоровчого центру за рішенням Н-ої міської Ради у гр. В., Ю., Х., та І. мали бути вилучені земельні ділянки зі знесенням належних їм на праві власності житлових будинків та з виплатою грошової компенсації у розмірі та в порядку, визначеному рішенням Ради. Зазначені громадяни звернулися до суду з окремими позовними вимогами, в яких просили скасувати незаконне на їхню думку рішення.

Який порядок припинення права власності на земельну ділянку у разі її вилучення? Для яких потреб і в якому порядку можуть вилучатися земельні ділянки, що належать особам на праві приватної власності? Проведіть порівняльний аналіз статей 146, 147 ЗКУ та статей 350, 351 ЦКУ. Вирішіть спір.

Основні контрольні питання.

1. Які дії охоплюються поняттям відмови від права власності?
2. Який порядок відмови від права власності на нерухоме майно?
3. Який порядок припинення права власності особи на майно, яке не може їй належати?
4. Які дії охоплюються поняттям „знищення майна” як підстави припинення права власності?
5. Які особливості знищення нерухомого майна як підстави припинення права власності на нього?
6. Який порядок викупу земельних ділянок у зв'язку з суспільною необхідністю?
7. Який орган вправі винести рішення про викуп земельної ділянки у зв'язку з суспільною необхідністю?
8. Який порядок визначення викупної ціни при викупі земельної ділянки у зв'язку з суспільною необхідністю?
9. Який порядок припинення права власності на нерухоме майно у зв'язку з викупом земельної ділянки, на якій воно розташоване?
10. За яких умов власник може бути позбавлений права власності на пам'ятку історії та культури?
11. Який орган вправі винести рішення про припинення права власності на пам'ятку історії та культури?
12. З якого моменту припиняється право власності на майно, відчужене за договором?
13. З якого моменту припиняється право власності на нерухоме майно?

14. Який порядок застосування реквізиції та конфіскації майна?

15. У чюю власність переходить конфісковане майно?

Теми для написання рефератів:

1. Узагальнення судової практики розгляду спорів щодо викупу земельних ділянок у зв'язку з суспільною необхідністю.

2. Звернення стягнення на майно за зобов'язаннями власника як підстава припинення права власності.

3. Аналіз судової практики розірвання та визнання недійсними договорів (в контексті припинення права власності).

Тема 4. Форми власності за цивільним законодавством України.

1. Приватна власність.

1.1. Становлення та розвиток інституту права приватної власності у цивільному законодавстві України.

1.2. Суб'єкти права приватної власності.

1.3. Підстави набуття та припинення права приватної власності.

1.4. Законодавчі обмеження у здійсненні права приватної власності.

2. Державна власність.

2.1. Суб'єкт права державної власності. Управління об'єктами права державної власності.

2.2. Підстави набуття права державної власності. Націоналізація, реквізиція та конфіскація як підстави набуття права державної власності.

2.3. Об'єкти права державної власності.

2.4. Припинення права державної власності. Правові засади приватизації державного майна.

2.5. Порядок передачі об'єктів права державної власності у комунальну власність.

3. Комунальна власність.

3.1. Проблеми правосуб'єктності територіальних громад як суб'єктів права комунальної власності .

3.2. Підстави набуття і припинення права комунальної власності.

3.3. Об'єкти права комунальної власності. Правовий режим майна комунальних підприємств та установ.

3.4. Здійснення права комунальної власності.

3.5. Порядок передачі об'єктів права комунальної власності у державну власність.

Завдання 1. Охарактеризуйте поняття “особиста”, “індивідуальна”, ”приватно-трудова”, “приватна” власність.

Ознайомтеся з трактуванням власності особи в різні історичні періоди за монографічними дослідженнями: Грибанов В, Дульнеева Л. Право личной собственности в период развернутого строительства коммунизма М.1963.С.6;

Маслов В. Основные проблемы права личной собственности в период строительства коммунизма в СССР. Харьков.1968.С.55-56; Генкин Д. Право собственности в СССР. М.Госюриздат.1961.С.76, Ромовська З. Право власності громадян. Вісник Львівського університету. 1993. Випуск 30. С.54-55, Закон “Про економічну самостійність України”: ВВР, 1990, №34, Ст. 499, Ст.41 Конституція України.

Завдання 2. Прореферуйте роботу “Проблеми вдосконалення правового регулювання права приватної власності”. Під ред. Шевченко Я. К. 2002.

Завдання 3. Прореферуйте: Музика Л. А. Проблеми права комунальної власності в Україні: Монографія. – К.: Атіка, 2006.

Основні контрольні питання.

1. Дайте визначення поняття “право приватної власності”
2. Хто є суб'єктом права приватної власності?

3. Який правовий статус іноземців та осіб без громадянства як суб'єктів права приватної власності за законодавством України?
4. Який загальний принцип закріплено у законодавстві щодо кількості, складу та вартості майна, що може належати на праві приватної власності?
  5. Які об'єкти є об'єктами виключної власності народу України?
  6. Хто уповноважений від імені народу України на здійснення правомочностей власника?
  7. Які особливості характеризують державу як суб'єкта права власності?
  8. Які органи від імені держави здійснюють повноваження власника?
  9. Які особливості правового статусу державних (казенних) підприємств? Якими нормативними актами він визначений?
  10. Розкрийте зміст права господарського відання, оперативного управління. Наскільки ефективними є ці правові конструкції?
  11. Які підстави набуття права державної власності?
  12. Розкрийте зміст понять "націоналізація", "реквізиція", "конфіскація", "приватизація", "реприватизація".
  13. Які способи приватизації державного майна передбачені чинним законодавством?
  14. За якими критеріями та в якому порядку здійснюється розмежування державного та комунального майна?
  15. Які органи вправі приймати рішення про передачу об'єктів з державної у комунальну власність і навпаки.
  16. Хто є суб'єктом права комунальної власності?
  17. Які органи уповноважені здійснювати управління комунальним майном?
  18. Які особливості правового статусу комунальних підприємств і якими нормативними актами він визначений?

19. Які підстави набуття права комунальної власності?

20. Які об'єкти можуть належати на праві комунальної власності?

Теми для написання рефератів:

1. Приватна власність - основа економічної, соціальної і політичної свободи особи.
2. Захист інтересів приватного власника від неправомірних рішень органів влада та управління (на матеріалах судової практики).
3. Підстави набуття та об'єкти права державної власності.
4. Управління частками (паями) держави у майні господарських товариств.
5. Правовий режим майна державних підприємств.
6. Захист інтересів держави в процесі приватизації державного майна (на матеріалах судової практики).
7. Територіальна громада як суб'єкт права комунальної власності: проблеми теорії та практики.

Тема 5. Право власності юридичних осіб.

1. Юридичні особи як суб'єкти права власності.
2. Особливості здійснення права приватної власності господарськими товариствами.
3. Право власності кооперативів.
4. Здійснення права власності громадськими та релігійними організаціями.
5. Право власності інших юридичних осіб (об'єднань підприємств, сільськогосподарських кооперативів, установ, організацій.)

Завдання 1. Проаналізуйте поняття “юридична особа “, “трудовий колектив” “орган юридичної особи“. Який механізм здійснення права власності юридичними особами? Прореферуйте: Черепахин Б.

Волеобразование и волеизъявление юридического лица (в кн. Черепяхин Б. Труды по гражданскому праву. М. 2001).

Завдання 2. Поясніть з позицій розуміння теорій юридичної особи, взаємовідносин засновників, учасників та створеної ними юридичної особи назви: товариство з обмеженою відповідальністю, товариство з додатковою відповідальністю, повне товариство. Чи є юридичні особи ТЗОВ, ТЗДВ такими, що несуть відповідно обмежену чи додаткову відповідальність за своїми зобов'язаннями?

Завдання 3. Проаналізуйте ст.ст. 35, 36, 41, 46-49, 58, 59, 62, 68, 81 Закону “Про господарські товариства”, Які органи (за компетенцією, за складом) формуються в господарських товариствах? Які з цих органів формують та визначають волю юридичної особи? Хто, на вашу думку, є суб'єктом права власності на майно акціонерного товариства?

Визначте суб'єктів права власності в товаристві з обмеженою відповідальністю та в товаристві з додатковою відповідальністю. Хто є суб'єктом права власності в повному та командитному товаристві?

Завдання 4. Проаналізуйте положення Закону України “Про об'єднання громадян”. Визначте суб'єктів та об'єкти права власності у громадських організаціях?

На підставі аналізу Закону України “Про політичні партії” визначте склад майна, що може належати партії як суб'єкту права власності.

Задача 1. В. зареєстрував приватне підприємство з пошиття чоловічого одягу. За спільні з дружиною кошти було придбано необхідні обладнання, матеріали та проведено інші витрати, пов'язані із створенням підприємства та налагодженням виробництва.

Через деякий час шлюб було розірвано в судовому порядку і дружина В. заявила вимогу про повернення їй половини затрачених коштів, вкладених у ПП та про виплату їй грошової компенсації – половини вартості активів ПП.

Ознайомтеся із ст. 60, 65, 68 Сімейного кодексу. Чи законні та обґрунтовані вимоги дружини? Чи підлягають задоволенню ці вимоги? Чи може бути предметом поділу, виділу, спадкування майно господарських товариств, створених однією особою? Які перспективи функціонування таких товариств після смерті єдиного засновника (учасника)? Чи можливо звернути стягнення на таке майно за боргами учасника, що є єдиним засновником і учасником товариства?

Викладіть письмово мотивувальну та резолютивну частину судового рішення щодо заявлених вимог.

Задача 2. Н. є власником пакету акцій ВАТ “Х” в кількості 2000 штук на загальну суму 5829 грн. Загальними зборами ВАТ було прийнято рішення про викуп акцій у тих акціонерів, які володіють пакетом у 2500 штук і менше для подальшого розповсюдження цих акцій серед своїх працівників. Гр. Н. як і інші дрібні акціонери голосували проти такого рішення, але більшістю голосів воно все ж таки було прийнято.

Проаналізуйте ст. ст. 32, 41 Закону “Про господарські товариства”, ст.ст. 4, 5 Закону “Про цінні папери та фондову біржу”.

Який механізм захисту прав акціонерів? Чи підлягає захисту право Н. І в який спосіб? Чи досконалою на Ваш погляд є редакція ст. 32 Закону “Про господарські товариства”.

Задача 3. Громадянин Б. заснував приватне підприємство “Черевичок” по пошиттю та ремонту взуття. На власні кошти Б. закупив швейні машини, орендував приміщення, уклав трудові договори з працівниками. Охарактеризуйте відносини між Б. та ПП.

Хто є суб’єктом права власності на швейні машини, сировину та готову продукцію?

Задача 4. За домовленістю В., Я. та Ш. було створено ТзОВ для надання побутових послуг. В установчому договорі було зафіксовано, що В. передає як внесок до статутного фонду автомобіль “Ока”, Д. передає приватизовану квартиру (під офіс), Ш. свою частку вносить грошима.

Визначте суб'єктів права власності на автомобіль, квартиру та грошові кошти? Який характер взаємовідносин між ТЗОВ та його засновниками?

Задача 5. Громадянин Т. – учасник ТЗОВ “Оксана” подав заяву про вихід з учасників товариства. В заяві була вимога про повернення автомобіля, переданого у статутний фонд ТЗОВ при його заснуванні. Проаналізуйте положення Закону України «Про господарські товариства».

Яке можливе вирішення ситуації ?

Основні контрольні питання:

1. Дайте визначення та сформулюйте ознаки юридичної особи.
2. Які основні теорії юридичної особи Вам відомі і які з них найбільш повно відповідають реаліям сьогодення?
3. В чому полягає спеціальний характер правосуб'єктності юридичних осіб?
4. Охарактеризуйте співвідношення законодавчого та статутного регулювання у здійсненні юридичною особою повноважень власника.
5. Які види органів юридичної особи?
6. Через які органи юридична особа здійснює повноваження власника?
7. Охарактеризуйте правовий режим статутного фонду. Яке майно може входити до його складу?
8. Які функції, на Вашу думку, має забезпечувати сформований статутний фонд?
9. Чи необхідно поширити законодавчу вимогу щодо обов'язкового формування статутного фонду на всіх суб'єктів підприємницької діяльності?
10. Хто є власником майна, за рахунок якого сформований статутний фонд – засновники чи юридична особа?
11. Який характер взаємовідносин: засновник – утворена ним юридична особа?

12. Розкрийте зміст та співвідношення понять ”право господарського відання”, “право оперативного управління”, “право власності”.
13. Які права акціонера щодо майна акціонерного товариства?
14. Які права учасників ТзОВ, ТзДВ, повних та командитних товариств щодо майна перелічених юридичних осіб?
15. Чи має право учасник господарського товариства вимагати виділення його частки в натурі, в яких випадках та в яких розмірах?
16. Чи має право засновник вимагати повернення вкладу, зробленого у статутний фонд господарського товариства?
17. Охарактеризуйте принцип розмежування відповідальності засновників, учасників та утвореної ними юридичної особи. Чи діє цей принцип щодо повних та командитних товариств?
18. Приватне підприємство – це самостійний суб’єкт права власності чи об’єкт права приватної власності?
19. Які підстави набуття права власності юридичних осіб?
20. Які підстави припинення права власності юридичних осіб?

Теми для написання рефератів:

1. Право власності акціонерних товариств.
2. Аналіз та узагальнення судової практики вирішення спорів між засновниками (учасниками) та господарськими товариствами при виході з них.
3. Право власності релігійних організацій.
4. Право власності політичних партій.
5. Право власності кооперативів.
6. Захист прав акціонерів (на матеріалах судової практики).

Тема 6. Право власності на окремі види майна.

1. Право власності на земельну ділянку.

- 1.1. Земельна ділянка як об'єкт права власності.
- 1.2. Суб'єкти права власності на земельну ділянку.
- 1.3. Права та обов'язки власників земельних ділянок.
2. Садиба як об'єкт права власності.
3. Житловий будинок як об'єкт права приватної власності.
  - 3.1. Набуття права власності на житловий будинок в порядку індивідуального будівництва.
  - 3.2. Самочинне будівництво та його правові наслідки.
  - 3.3. Зміст права власності на житловий будинок та межі його здійснення.
4. Квартира як об'єкт права власності.
  - 4.1. Набуття права власності на квартиру шляхом приватизації.
  - 4.2. Набуття права власності на квартиру та інше нерухоме майно, надане у користування (дачі, гаражі).
  - 4.3. Правове регулювання утримання та користування спільним майном у багатоквартирних будинках.
5. Правове регулювання інвестування коштів у житлове будівництво.
  - 5.1. Суб'єкти системи фінансово-кредитних механізмів при будівництві житла.
  - 5.2. Договори управління майном в механізмі залучення коштів в житлове будівництво.
  - 5.3. Система функціонування Фондів фінансування будівництва.
  - 5.4. Закріплення за довірительом об'єкта інвестування.
6. Цінні папери як об'єкти права власності.
7. Правовий режим інших видів майна (транспортних засобів, зброї тощо) як об'єктів права власності.

Завдання 1. Прореферуйте: Р. 4 – Особливості правового режиму земель сільськогосподарського призначення та Р. 7 – Право приватної власності громадян України на землі сільськогосподарського призначення в

кн. Землі сільськогосподарського призначення: права громадян України. За ред. Н. І. Титової. – Львів: ПАІС, 2005.

Завдання 2. Охарактеризуйте і перелічіть юридичні факти, що є підставою набуття права приватної власності на: новозбудований житловий будинок; приватизовану квартиру: квартиру, викуплену з будинку ЖБК; майно, одержане в порядку спадкування за заповітом (за законом); майно, набуте за договором купівлі-продажу.

Задача 1. Рішенням місцевої Ради К. було виділена земельна ділянка для будівництва житлового будинку. У спорудженні їй надавали допомогу брати М. та О. Збудувавши будинок та обладнавши дві кімнати К. поселилася у них сама, а згодом вселила туди сім'ю дочки. Згідно із складеним заповітом весь будинок після смерті К. мав перейти до її дочки. М. та О. звернулися в суд з позовом про визнання за ними права власності на будинок в рівних частках з К., оскільки вони брали участь та надавали кошти на будівництво.

Ознайомтеся та проаналізуйте положення Постанови Пленуму Верховного Суду України від 04.10.91. (з наст. змінами і допов.) “Про практику застосування судами законодавства, що регулює право власності громадян на житловий будинок”.

Вирішіть спір. Викладіть письмово мотивувальну та резолютивну частину судового рішення.

Задача 2. Власник приватизованої 2-х кімнатної квартири, що знаходиться на 1-ому поверсі 5-ти поверхового будинку самочинне без погодження з відповідними органами збудував прибудову до квартири площею 8 кв.м.

Який правовий режим прибудови? Чи може виникнути право власності на прибудову? Які наслідки передбачено за самочинне будівництво? Який порядок застосування санкцій у випадку самовільного будівництва?

Проаналізуйте Постанову Пленуму Верховного Суду України від 19.09.75 (із наст. змінами і допов.) “Про практику застосування судами

України ст. 105 Цивільного кодексу України” та ст. 376 ЦКУ. Проведіть порівняльний аналіз раніше існуючих та чинних механізмів реагування на самочинне будівництво.

Задача 3. Власник індивідуального житлового будинку Ц. за погодженням проектом та з дозволу селищної Ради здійснив прибудову до будинку. В процесі будівництва Ц. відхилився від проекту, розширив розміри фундаменту, порушивши межі сусідньої земельної ділянки, що належить на праві власності Т. Т. звернувся з вимогою до Ц. усунути порушення та знести прибудову, оскільки вона частково займає належну йому земельну ділянку. Після відмови Ц. Т. звернувся до селищної Ради з вимогою застосувати засоби впливу на Ц. Його звернення залишилися без належного реагування. Т. звернувся за допомогою до адвоката.

Дайте вичерпну та обгрунтовану правову консультацію з наступних питань: чи може Т. звернутися до Ц. з негативним позовом про усунення перешкод в користуванні належною йому земельною ділянкою і відповідно вимагати знесення прибудови; чи може Т. вимагати грошової компенсації від Ц., якщо не вимагатиме знесення прибудови; чи можливо притягнути до відповідальності посадових осіб селищної Ради за бездіяльність, оскільки скарги Т. не розглядалися і жодного реагування на дії Ц. не було здійснено. В який спосіб можуть бути захищеними права Т.

Задача 4. П. за умовами договору про участь у ФФБ було передано у власність 3-х кімнатну квартиру, зведену забудовником „Інвестбуд”. Через деякий час після проведеного ремонту П. виявив, що на стінах однієї з кімнат постійно виступає волога, а під час дощу затікають стіни під підвіконням. П. звернувся до забудовника з вимогою про усунення скритих недоліків, на що отримав відмову, оскільки будинок зданий в експлуатацію два роки тому; при огляді та прийнятті квартири П. не заявляв жодних претензій; між П. та забудовником договір не укладався. П., отримавши відмову, вирішив звернутися до суду з позовом про спонукання забудовника усунути зазначені недоліки, відшкодування понесених П. витрат на постійний ремонт та

відшкодування моральної шкоди, але попередньо звернувся до адвоката щодо перспектив судового розгляду.

Дайте обґрунтовану правову консультацію.

Який характер правових зв'язків при інвестуванні коштів у житлове будівництво між особою-інвестором, забудовником та фінансовою установою? Яка природа договору про участь у ФФБ? Хто відповідає за недоліки майна, що передається довірителю – учаснику ФФБ? Чи може бути суб'єктом відповідальності фінансова установа – управитель ФФБ?

Проаналізуйте Закон України „Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю”.

Задача 5. За договором довічного утримання відчужувач А. передавав у власність набувачу П. 2-х кімнатну квартиру взамін чого П. зобов'язувався утримувати А. Договір було нотаріально посвідчено 15.09.2005 р. Тривалий час П. Надавав А. періодичну грошову допомогу, купував продукти, деякий одяг. В травні 2007 р. П. Звернувся до А. з проханням на вселення у квартиру. А. відмовився поселити П. у квартиру і пригрозив подати позов до суду про розірвання договору. П. звернувся в суд з вимогою надати йому право проживання у квартирі, оскільки він добросовісно виконує всі умови договору.

Проаналізуйте ситуацію. З якого моменту у П. виникло право власності на квартиру за договором довічного утримання? Чи вправі П. вимагати вселення у квартиру до А? Яким на Вашу думку може бути рішення суду? Які правові наслідки розірвання договору довічного утримання?

Проаналізуйте та порівняйте ст.ст. 748, 756 ЦКУ та ст.ст 425-428 ЦК 1963р.

Задача 6. Ш. після відбування кримінального покарання за погодженням із сільським головою поселився в пустуючий будинок, власники якого давно померли, в одному із сіл. Будинок на баланс сільради не був зарахований і потребував значного ремонту. Ш. відремонтував його, власноручно поміняв вікна та двері, провів інші необхідні роботи. Через деякий час (4,5 роки) він

звернувся до голови сільради з проханням узаконити його права. Ш. хотів передати будинок племіннику за умови, що той буде доглядати його (Ш.) Сільський голова відмовився видати будь-які правопідтверджуючі документи Ш.

Чи законні вимоги Ш. про визнання за ним права власності на будинок? Яке на Вашу думку можливе вирішення ситуації?

Основні контрольні питання

1. Які особливості здійснення права власності на земельну ділянку?
2. Назвіть ознаки садиби як об'єкта права власності.
3. Які юридичні факти є підставою набуття права власності на квартиру, на новозбудований будинок?
4. Чи є спільна участь при індивідуальному житловому будівництві підставою набуття права спільної власності його учасників?
5. Розкрийте зміст поняття “самочинне будівництво”
6. Які правові наслідки самочинного будівництва?
7. Які способи приватизації житла з державного житлового фонду передбачені чинним законодавством?
8. Які права наймача та членів його сім'ї (члена ЖБК та членів його сім'ї) на приватизовану (викуплену) квартиру?
9. В якому порядку утворюються та діють товариства власників багатоквартирного будинку?
10. Який правовий режим майна у багатоквартирному будинку при приватизації (викупі) всіх або частини квартир?
11. Яка природа договору про участь у ФФБ?
12. Які види ФФБ передбачені чинним законодавством?
13. Яким вимогам має відповідати фінансова установа у разі створення ФФБ чи ФОН?

14. Які права довіритель ФФБ?
15. Який порядок закріплення за довіритель об'єкта інвестування?
16. Які підстави та правові наслідки розірвання договору про участь у ФФБ?
17. Які підстави та правові наслідки припинення договору про участь у ФФБ?
18. Які особливості набуття права власності на транспортні засоби?
19. Які види цінних паперів закріплені чинним законодавством і які права з них впливають?
20. Охарактеризуйте спеціальний порядок набуття права власності на окремі види майна (зброю, вибухові речовини, засоби індивідуального захисту, наркотичні речовини тощо).

Теми для написання рефератів:

1. Аналіз та узагальнення судової практики розгляду спорів про право власності на житловий будинок.
2. Аналіз та узагальнення судової практики розгляду спорів про право власності на квартиру.
3. Самочинне будівництво: правові наслідки (огляд практики застосування законодавства).
4. Порядок створення та діяльності товариств власників багатоквартирного будинку.
5. Правове регулювання інвестування коштів у житлове будівництво: проблеми теорії та практики.

Тема 7. Право спільної власності.

1. Поняття і види спільної власності.
2. Спільної часткової власності:
  - 2.1. Підстави виникнення спільної часткової власності;
  - 2.2. Здійснення права спільної часткової власності;
  - 2.3. Переважне право купівлі частки у спільній частковій власності;
  - 2.4. Припинення права на частку у спільному майні.
3. Спільна сумісна власність:
  - 3.1. Підстави виникнення спільної сумісної власності;
  - 3.2. Здійснення права спільної сумісної власності;
  - 3.3. Поділ майна, що є у спільній сумісній власності.

Задача 1. Я. пред'явив позов до Н. про поділ будинку. Позивач зазначав, що під час шлюбу з відповідачкою вони побудували будинок, який є їх спільною сумісною власністю, тому просив визнати за ним право власності на $1/2$ будинку.

Заперечуючи проти позову, Н. пояснювала, що під час будівництва будинку вона з Я. не проживала і фактично вони припинили шлюбні відносини; в будівництві будинку Н. допомагали її батьки. Після розірвання шлюбу з нею залишаються проживати двоє неповнолітніх дітей

Проаналізуйте ситуацію. Чією власністю є будинок?

Задача 2. Після смерті батьків до їх 3-х повнолітніх дітей, які проживали окремо, перейшов у спадок житловий будинок у рівних частках. Двоє спадкоємців бажають продати будинок, а виручену суму розділити між собою, один із спадкоємців згоди на продаж будинку не дає і заявив, що бажає використовувати свою частку в будинку для проживання.

Оскільки згоди між спадкоємцями досягнуто не було, двоє з них пред'явили позов до спадкоємця, який заперечував проти продажу, про зобов'язання його не чинити перешкод в продажі. Вирішіть спір.

Задача 3. Рішенням Ради народних депутатів гр.П. була виділена земельна ділянка під будівництво житлового будинку. За усною домовленістю між П. і сім'єю її брата К. будинок зводився спільними зусиллями для спільного проживання П. і сім'ї К. Після завершення будівництва П. відмовилась впустити сім'ю брата в будинок.

К. звернувся до суду з вимогою визнати за ним і його сім'єю право власності на половину будинку і зобов'язати П. не чинити перешкод в користуванні належною йому часткою.

Вирішіть спір.

Задача 4. До реєстрації шлюбу подружжя уклало між собою шлюбний контракт, згідно із яким набуто кожним з них майно під час шлюбу є роздільною власністю.

За період шлюбу чоловік – приватний підприємець – купив автомобіль, який використовував у підприємницькій діяльності, збудував дачний будинок. Дружина не працювала, оскільки була зайнята доглядом за дитиною.

Через 3 роки шлюб було розірвано. Дитина залишилася проживати з матір'ю. Чиєю власністю є автомобіль і дачний будинок? Ознайомтеся із ст. 97 СКУ.

Задача 5. Після реєстрації шлюбу у 1995р. С. поселилася на житлову площу чоловіка, де була згодом зареєстрована і фактично проживала. В подружжя народилося двоє дітей: 1996 та 1999 р.н. У 2000 р. квартира була приватизована. У свідоцтві про право власності було зазначено, що співвласниками квартири в рівних частках є шестеро осіб: батьки С., він, його дружина та двоє їхніх дітей.

У 2007 р. шлюб між подружжям С. було розірвано за позовом дружини. Одразу ж після розірвання шлюбу С. та його батьки звернулися до суду про припинення права на частку у спільному майні та виселення колишньої дружини С. В судовому засіданні відповідачка пояснила, що іншого житла у неї немає, вона погоджується нести всі витрати щодо утримання квартири

пропорційно до своєї частки. Окрім цього, при її виселенні вона не зможе проживати разом з дітьми, які після розірвання шлюбу згідно із судовим рішенням, залишалися з матір'ю.

Проаналізуйте ситуацію. Який порядок застосування статті 365 ЦКУ? Яке можливе вирішення спору?

Основні контрольні питання.

1. Які види спільної власності Вам відомі?
2. Суб'єкту права спільної власності належить право на частку у власності чи частка у праві власності? Обґрунтуйте свою позицію.
3. Які підстави виникнення спільної часткової власності?
4. Який правовий режим плодів, продукції та доходів від використання майна, що є у спільній частковій власності?
5. Які наслідки тягне випадкова загибель (знищення, зменшення вартості) частки при спільній частковій власності?
6. Розкрийте зміст переважного права купівлі частки у спільній частковій власності.
7. Який спосіб захисту інтересів співвласників про порушенні їх переважного права на купівлю частки у спільній частковій власності?
8. З якого моменту виникає право власності особи на частку, придбану за договором у спільному майні?
9. В якому порядку здійснюються виділ частки учаснику спільної часткової власності?
10. За яких умов та в якому порядку може бути припинено право власності особи на частку у майні, що належить на праві спільної часткової власності?
11. Які підстави припинення спільної часткової власності?
12. Які підстави виникнення спільної сумісної власності?
13. Які особливості здійснення права спільної сумісної власності?

14. Охарактеризуйте спільну сумісну власність подружжя та особливості реалізації повноважень власника.

15. Які особливості правового режиму приватизованої (викупленої) квартири? Які повноваження співвласників щодо такої квартири?

16. В якому порядку можливий виділ частки із спільної сумісної власності?

17. Яка презумпція діє щодо розміру часток у спільній сумісній власності?

18. Який порядок поділу майна, що належить особам на праві спільної сумісної власності?

19. Які підстави припинення спільної сумісної власності?

20. В якому порядку відбувається звернення стягнення на частку у майні, що є у спільній частковій (сумісній) власності?

Теми для написання рефератів:

1. Вирішення майнових спорів подружжя (аналіз судової практики).

2. Вирішення майнових спорів учасників спільної часткової власності (на матеріалах судової практики).

3. Житловий будинок (квартира) як об'єкти спільної власності.

Тема 8. Проблема довірчої власності у цивільному законодавстві.

1. Поняття довірчої власності як особливого виду права власності.

2. Договір управління майном як підстава виникнення довірчої власності:

2.1. Суб'єкти управління майном.

2.2. Предмет договору управління майном

2.3. Права, обов'язки та відповідальність управителя.

2.4. Припинення договору управління майном

3. Особливості виникнення та здійснення довірчої власності в різних сферах господарювання: на ринку цінних паперів, на ринку нерухомості тощо.

Завдання 1. Охарактеризуйте зміст та співвідношення понять “довірча власність”, “траст”, “фідуціарна власність”, “довірче управління”. (Ознайомтеся та прореферуйте Майданик Р.

Завдання 2. Складіть порівняльну таблицю спільних та відмінних рис договору управління майном з договорами доручення, комісії, підряду. Порівняйте правовий статус управителя, повіреного, комісіонера, органу юридичної особи. Які спільні та відмінні риси у їх правовому статусі?

Завдання 3. Порівняйте договір управління майном з правами господарського відання та оперативного управління. (див. ст.ст. 74 – 77 ГКУ).

Завдання 4. Проаналізуйте Закон “Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди)”. Який характер відносин з управління корпоративними та пайовими інвестиційними фондами? Охарактеризуйте статус компанії з управління активами.

Завдання 5. На підставі аналізу положень Закону „Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю” охарактеризуйте здійснення довірчої власності в процесі інвестування коштів в житлове будівництво.

Основні контрольні питання:

1. Яке співвідношення понять “право власності” і “довірча власність”?
2. Які підстави виникнення довірчої власності?
3. Дайте визначення договору управління майном.
4. Що є предметом договору управління майном?
5. Хто може виступати установником управління?

6. Які характерні риси правового статусу управителя майном?
7. Які об'єкти можуть передаватися в довірче управління?
8. Хто може бути вигодонабувачем за договором управління майном?
9. Які істотні умови та форма договору управління майном?
10. Які підстави відповідальності та які засоби відповідальності можуть бути застосовані до управителя у випадку невиконання покладених на нього обов'язків?
11. Які підстави припинення договору управління?
12. Які особливості довірчого управління корпоративними правами?
13. Які особливості управління цінними паперами?
14. Який характер правовідносин з управління майном: речовий чи зобов'язальний?
15. Які особливості виникнення та здійснення довірчої власності при здійсненні спільного інвестування?
16. Які особливості виникнення та здійснення довірчої власності при інвестуванні коштів в житлове будівництво?

Теми для написання рефератів.

1. Проблема довірчої власності в цивільному праві України: теорія та практика.
2. Довірча власність у прецедентній системі права.
3. Особливості виникнення та здійснення довірчої власності при інвестуванні коштів у житлове будівництво.
4. Управління цінними паперами.

Тема 9. Захист права власності.

1. "Охорона" та "захист" права власності.
2. Класифікація цивільно-правових способів захисту права власності.

3. Позов про витребування майна з чужого незаконного володіння (віндикація).
4. Вимоги про усунення правопорушень, не пов'язаних з позбавленням володіння (негаторний позов).
5. Визнання права власності як способу його захисту.
6. Позов про виключення майна з акта опису (звільнення майна з-під арешту) як способу захисту права власності.
7. Визнання незаконним правового акта, що порушує право власності.
8. Зобов'язально - правові способи захисту права власності.
9. Захист права власності шляхом визнання правочину недійсним.
8. Органи, які здійснюють захист права власності.

Завдання 1. Дайте визначення понять “способи захисту права власності” та “засоби захисту права власності”.

Проаналізуйте висловлену в літературі точку зору щодо використання цих понять. (Дзера І. Цивільно-правові засоби захисту права власності. К. 2001 ст.ст.31-32).

Завдання 2. Проаналізуйте положення частини 2 статті 388 ЦКУ.

До якого з відомих Вам способів захисту права власності слід віднести надану там можливість власнику, який має підстави очікувати порушення свого права власності звернутися до суду з вимогою, щоб ця особа утрималася від дій, які можуть порушити право власника?

Завдання 3. Проаналізуйте ст. 376 ЦКУ. За яких умов та в якому порядку за особою, яка здійснила самочинне будівництво, може бути визнане право власності на самочинно збудоване нерухоме майно?

Які особливості набуття права власності на нерухоме майно, транспортні засоби, цінні папери в порядку набувальної давності (ст. 344 ЦКУ).

Чи можна вважати визнання права власності у зазначених випадках як спосіб захисту права власності? Ознайомтеся з відповідними положеннями ЦПКУ. Чи можна розглядати визнання права власності на самочинне будівництво чи за набувальною давністю на нерухоме майно, транспортні засоби, цінні папери як позовне провадження? Хто може бути відповідачем по таких категоріях справ?

Задача 1. Громадянка К. звернулася в суд з позовом до Н. про повернення належного їй годинника. Позивачка посилалася на те, що Н. знайшов загублений нею годинник і відмовляється його повернути. Відповідач не визнавав позову і категорично заперечував факт знахідки.

Яким може бути рішення суду? Дайте правову оцінку ситуації.

Чи зміниться рішення суду, якщо:

а) Н. купив годинник у комісійному магазині ?

б) годинник був подарований Н. його товаришем ?

в) К. здала годинник у ремонтну майстерню і не забрала його. Ремонтна майстерня через півроку реалізувала годинник через комісійний магазин.

Задача 2. У червні 2007р. громадянин Ш. звернувся до суду з позовом до А.А. і А.К. про усунення перешкод у користуванні квартири. Позивач зазначав, що його квартира розташована на другому поверсі будинку, а на першому – квартири, які належать відповідачам були переобладнані ними в магазин зі спорудженням окремого входу та ганку з дахом.

Конструкція ганку, встановлена без згоди позивача, розташована на відстані 15 сантиметрів від вікна, що створює умови для безперешкодного проникнення до квартири. Крім того, під його вікном на даху ганку накопичуються сміття і пил, у квартирі від пластмасового даху поширюється запах синтетики, а під час дощу створюється значний шум від ударів крапель об покрівлю. Посилаючись на те, що через названі обставини він не може належним чином користуватися своєю квартирою, позивач просив

зобов'язати відповідачів знести конструкцію ганку або влаштувати його дах нижче з одночасним обладнанням захисних ґрат на вікні, яке знаходиться над ганком.

Яке рішення повинен прийняти суд, якщо дружина позивача давала згоду на переобладнання належних відповідачам квартир у нежитлові приміщення, а спорудження ганку з дахом і його конструкція узгоджені та проводились за дозволом відповідних управлінських служб органу місцевого самоврядування?

Задача 3. Громадянка С., майно якої було конфісковано згідно із вироком суду, звернулася з позовом в інтересах своєї неповнолітньої дочки про звільнення з-під арешту належних їй (доньці) золотих виробів, подарованих бабусею, а також грошових сум, накопичених за рахунок отриманих на дочку аліментів. Чи може С. заявляти позовні вимоги в інтересах її неповнолітньої доньки? Хто є відповідачем у справі?

Проаналізуйте Постанову Пленуму Верховного Суду України “Про судову практику в справах про виключення майна з акту опису...” та вирішіть справу.

Задача 4. К. за договором найму передав Р. власний автомобіль у користування строком на 6 місяців. Після спливу 6-місячного строку Р. відмовився повернути автомобіль. Як з'ясувалося К. заборгував Р. значну суму грошей і передав автомобіль у користування з тим, щоб орендна плата частково зараховувалася в погашення суми боргу. Залишок боргу К. зобов'язувався повернути після спливу 6-ти місяців дії договору. Однак борг не повернув, а тому Р. відмовляється повертати автомобіль до повного повернення боргу.

Чи підлягають захисту права К.? Чи можна вважати, що Р. застосував притримання як вид забезпечення виконання зобов'язання (ст.ст. 594 – 597 ЦКУ)?

Задача 5. Петро К. продав своєму знайомому Івану Т. картину, яка належала йому та його дружині і була свого часу придбана за кошти

подаровані їм на весілля. Дружина - Ольга К. своєї згоди на продаж картини не давала, а тому вона вважає, що укладений її чоловіком договір порушує її право власності.

У який спосіб Ольга К. може захистити своє право власності? Проаналізуйте ст.65 СКУ.

Основні контрольні питання.

1. За якими критеріями здійснюється класифікація способів захисту права власності?

2. Які принципи покладено в основу захисту прав та інтересів суб'єктів різних форм власності?

3. Хто має право на віндикаційний позов?

4. Хто є добросовісним (недобросовісним) набувачем при віндикації майна?

5. Які межі віндикації?

6. Як здійснюються розрахунки при поверненні майна власнику від незаконного володільця?

7. Яка позовна давність застосовується при віндикації?

8. Які наслідки пропуску власником позовної давності при віндикації майна?

9. Що таке негативний позов?

10. Чи застосовується позовна давність щодо вимог про усунення порушень у користуванні майном?

11. Хто має право на позов при накладанні арешту на майно, описі майна?

12. Хто є відповідачами по справі за позовом про виключення майна з акта опису чи звільнення з-під арешту?

13. В яких випадках застосовується визнання права власності як способ його захисту?

14. Які особливості захисту права власності шляхом визнання правочину недійсним?

15. Охарактеризуйте самозахист як спосіб захисту інтересів власника.

16. Хто може визнати незаконним правовий акт, що порушує права власника?

17. На які види відшкодувань має право власник у разі порушення його права власності?

18. Які органи здійснюють захист порушених прав власника?

Теми для написання рефератів:

1. Аналіз та узагальнення судової практики про віндикацію майна.

2. Узагальнення судової практики в справах про визнання права власності.

3. Розгляд спорів про виключення майна з акта опису та звільнення з-під арешту.

4. Захист прав та інтересів власника при припиненні права власності на законних підставах.

5. Визнання незаконним правового акта, що порушує право власності, як спосіб його захисту.

6. Відшкодування шкоди, завданої власникові земельної ділянки, житлового будинку, інших будівель у зв'язку із зниженням їх цінності.